

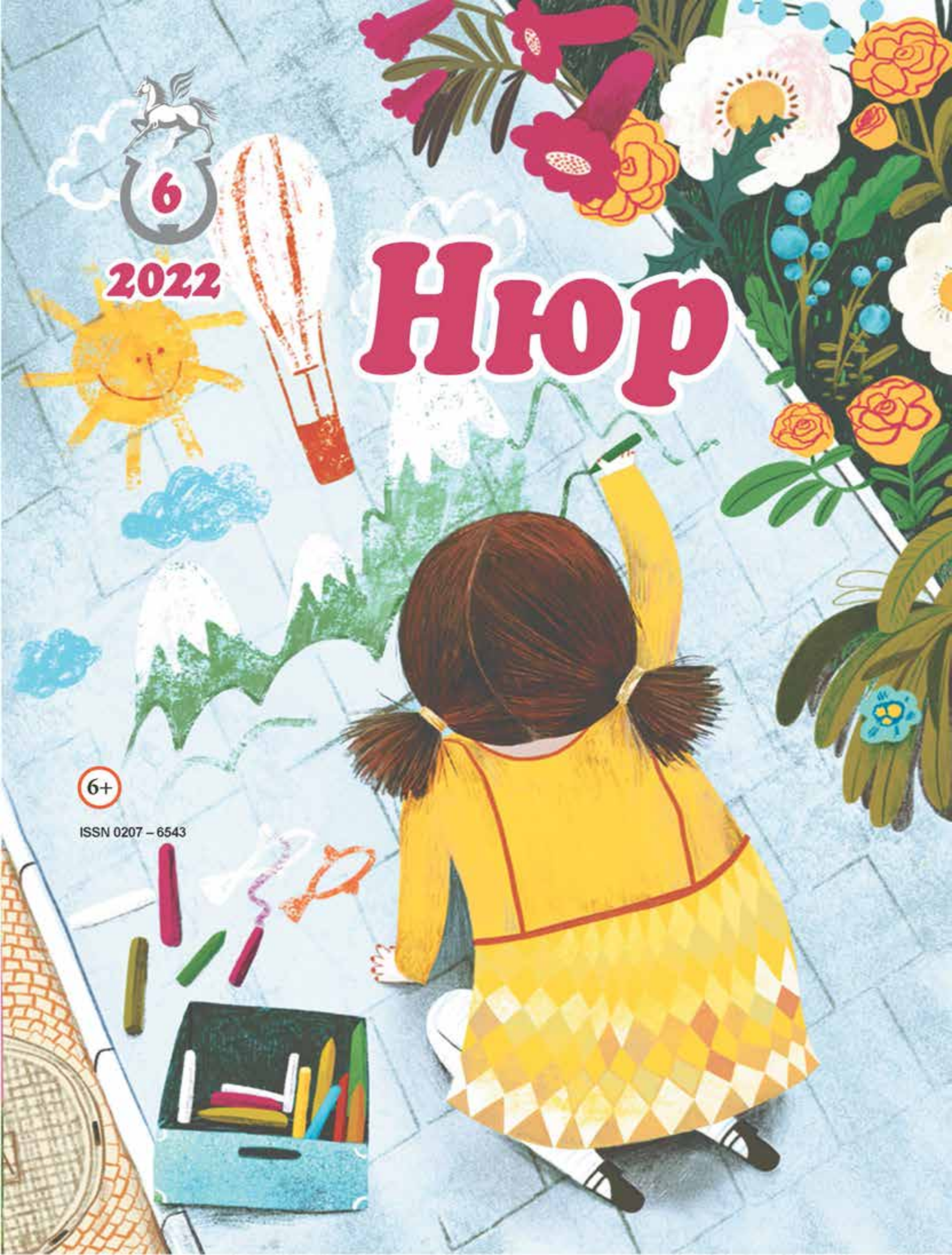

2022

Нюп

6+

ISSN 0207 - 6543

1-чи ИЮНЬ – САБИЙЛЕНИ КЪОРУУЛАУНУ КЮНЮ

1-чи Июнь сабийлени къоруулауну халкъла аралы кюнюдю. Дуняда адамгъа сабийден багъалы зат жокъду. Хурметли сабийле, аталарыгъызы-ны-аналарыгъызыны къуандырыучу, миллетибизни деберин кетюрюучю, деменгили къыралыбызны ийнагъы болур чекге жетген жашла бла къызла болугъуз. Биз «Нюр» журналны атындан, барыгъызыны да бу жарыкъ байрам бла алгъышлай, сизге саулукъ, узакъ ёмюр тилейбиз.

УЯНЛАНЫ Оюс

ЖАЙ ЭРТТЕН

Танг жарыкъ белги бере,
Нюр жарый-жарый келе,
Къарангы эрий, кете,
Хоразла хахай эте.

Кюн чыгъа-чыгъа келе,
Таулагъа къанат кере,
Ай, арып, таудан ауа,
Таулула ийнек сауа.

Тёшекде уа бир жашчыкъ,
Юсчюю аппа-ачыкъ,
Ышарады, тюш кёре,
Къолчугъун силдей, кере.

Уяныр, кёзю жарыр,
Аппагъа чабып барыр!
Хар эрттен былай болсун,
Хар иги мурат толсун!

ОТАРЛАНЫ КЕРИМГЕ БЫЙЫЛ 110 ЖЫЛ БОЛЛУКЪ ЭДИ

ДУНИЯГЪА АТЫ АЙТЫЛГЪАН КЕРИМ

Малкъарны уллу поэтлеринден бири Отарланы Сарамырзаны жашы Керим 1912 жылда Гирхожанда туугъанды.

1941 жылда, Уллу Ата журт уруш башланганда, Отарланы Керим кеси ыразылыгъы бла фронтха кетгенди. Анда тасхачы ротаны командири болуп тургъанды. 1943 жылны кюз артында ауур жаралы болуп, аскерден эркин этилген эди. Къайтып келип, журтун кѳргенинде, сюргюннге кетген халкъыны ызындан Орта Азиягъа баргъанды.

Туугъан жерибизге къайтхандан сора, Отарланы Керим Жазыучуланы союзуну правленинде жууаплы секретарьны къуллугъунда ишлеп тургъанды.

«Нюр»

Гылыучукъ

Кѳргенди гелеучюк,
Кѳк дыркъыда Гылыучукъ
Зауукъ жубанч табады –
Чаришдеча чабады.

Тирилди дей баласы,
Къууанады анасы.
Алай тынгысызды ол –
Чынгылгъа жууукъду жол.

Бош тынгысызды ана.
Чѳрчек Гылыучукъ аны
Кѳреди – тѳшден кетмез,
Анасын мудах этмез.

Кѳгергенди гелеучюк.
Къууанады Гылыучукъ
Жарыкъ кюннге, кырдыкга,
Къайгъы этмей бир жукъгъа.

ЗАНКИШИЛАНЫ ИБРАГИМ

Сабийле, сиз таулу художник Занкишиланы Ибрагимни таныймысыз? Келигиз, аны юсюнден бир кесек хапар айтайыкъ.

Ибрагим 1940 жылда Хабазда туугъанды. Сабийлей киши жерине тюшюп, анда ёсенди. 1970 жылда Ростовда суратчыла хазырлагъан училищени бошагъанды. 1980 жылда Художниклени Союзуна алыннганды.

Бийик фахмулу, сабыр сёзлю суратчыны ишлерине бир къарагъан артда аланы унуталлыкъ туююлду. Ибрагимни чыгъармалырындан ургъан жарыкълыкъ нюр тегерекде хауаны окъуна жарытханча кёрюнеди. Кёп болмай Нальчикде Къабарты-Малкъарны миллетле аралы музейинде, Занкишиланы Ибрагимни юбилейине жораланган кёрмюч болгъанды.

Ибрагим суратларыны асламысын миллетибизни къыйын да, махтаулу да тарыхына жоралайды.

Ибрагимни кёрмючлери Малкъарда, Къарачайда да бардырыладыла. Культурабызгъа быллай уллу къошумчулукъ этгени себепли, Занкишиланы Ибрагимге Къабарты-Малкъарны адабият эм искусство жаны бла къырал премия берилгенди. Аны суратлары кёп къыралланы музейлеринде, энчи коллекциялада да бардыла.

Ибрагим, жаланда ачы кюнлени угъай, суратларында таукелликге элтген ёмюрлюк затланы да кёргюзтеди.

Суратчы, музыкант, поэт болсун, ол адамгъа бла халкъына къуллукъ этерге тийишлиди. Занкишиланы Ибрагим да аллай художникледенди. Ол, жаныча суйген журтуну керти уланы, ёз маданиятына табыныуну сайлагъанды да, жолу хар заманда да ачыкъ болсун!

Басмагъа НЕГЕРЛАНЫ Залина жарашдыргъанды.

«Жизнь Кязима».

«Балкарский айран».

«Солнечная долина».

«Ныггыш».

«Къош».

«Семья».

Азамат бла ыннасы

Азамат шахарда жашайды. Атасы, анасы ишлеген этедиле да, жашчыккыны солуу айлада элге ыннасына жибергендиле.

Алда ол ыннасын жаратмагъанды. Биринчи кюн окъуна Азамат аягын ачитханды. Аягы асыры аурутхандан, жашчыккёп эм къаты жиляп тургъанды. Ыннасы уа: «Жиляма! Сен гитче туююлсе энди», – деп къойгъанды. Ызы бла уа тюкеннге гыржын алыргъа жибергенди.

Азамат, келтирип, ётмекни столгъа атып:

– Ма гыржын! – дегенди.

Сора, ашаргъа суймейме деп, жукъларгъа кетгенди. Ол ыннасы тилеп ашатырыкк суннганды. Алай а ынна бир зат да айтмагъанды, аша деп да къысмагъанды.

Азамат суу келтирирге, тюкенден ётмек алыргъа, дагъыда бахчада ыннасына болушургъа керек эди. Ол затланы бир да жаратмагъанды ол.

– Сёлеш да, келип, мени алып кетсинле, – дегенди ыннасына.

– Хата жокъду, юйренирсе, – деп жууаплагъанды ынна.

– Мен каникулдама, солургъа керекме, сен а мени ишлетип тураса.

– Башхала да ишлейдиле, гитчечик туююлсе.

– Манга жаланда тогъуз жыл болады.

– Ма мен да аны айтама, гитчечик туююлсе деп. Манга тогъуз жыл болгъанда, сабанда ишлегенме.

Бу ушакъдан сора Азамат хар анга берилген жумушну учхара этерге деди. Тынгылы этмесе, ыннасы аны ишлетирик туююлдю.

Бир кере тюкеннге барыргъа унамады. Ингирде уа ыннасы:

– Бюгюн ушхуурсуз жатарыккбыз, гыржыныбыз жокъду, – деди.

Алай бла Вова ачлай жатды.

– Сен мында жашап турлуккса, ишлерге да юйренириксе. Ыннангы да сюериксе, – деди ол кюн аны алай нек этгенин ангылагъан ынна.

Экинчи кюн Азамат шуёху Мухаматха ыннасындан тарыккды. Мухамат анга:

– Сен алыккына аны иги билмейсе, – деди. – Аны эллиле бары да бек суюдиле. Ол бек кёп биледи. Баккыган да этеди. Ма, бир къоншубузну башы тохтамай ауруп тура эди, дарманла да болушмай. Сени ыннанг а аны хансла бла сау этгенди.

– Дагъыда не биледи ол? – деп, сейирсинип сорду Азамат.

– Хар не да, – деп жууаплады Мухамат. – Ол агъачда битеу тереклени, хансланы да таныйды. Дагъыда ол адам нени юсюнден сагкыш этгенин да биледи.

– Ол а кертиди, – деди Азамат. – Мен не сагкыш этсем да, билип къояды.

Бир кере ала агъачха бардыла. Анда, агъачда, ынна тюз да кеси юйюндеча эди: хар хансны, терекни да билип. Ыннасы, Азаматха хансланы кёргюзтюз, аланы къайсы башы ауругъаннга, къайсы жюреги къыйнагъаннга жарагъанларын айтды.

– Сен аны къайдан билесе? – деп сорду Вовка.

– Мен не заманда да элде жашагъанма. Анам иги биле эди дарман хансланы, мени да ол юйретгенди...

Энди Азамат ыннасын жаратып башлагъан эди. Ол кѣп сейир хапар биле эди да, аны бла эригиулю болмагъанды туудугъу.

Артдаракъ Азамат ыннасы айтханны сѳйюп этип башлагъанды, анга болушургъа сѳйюп. Ыннасы, туудугъун гитчечикге санап, анга жан аурутмагъанын, хар нени да ол уллу адамча этерин сѳйгенин да жарата эди энди Азамат.

Жай бошалыргъа атасы сѣлешди да, ынна:

– Энди къууан, – деди.

– Атаммы келеди?

– Угъай, энди сен гитчечик тѳйюлсе. Атанг кесинг келсенг сюеди.

– Сора сен а къалай турлукъса кесинг?

– Не билейим, келеме десенг, келирсе, сѳймесенг а... сора мен аман ыннама.

Азамат ыннасына аны къалай сѳйгенин айтырыкъ эди, алай айталмады – ол, сюелип, жиляп къалды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат

Н Ю Р Л Ю

ГУЛИЯНАНЫ Мажит

КИМНИДИЛЕ КАКАЧЫКЪЛА?

Ирикден жолоучу келе,
Эки кёзчюк аны кёре,
Эки къашчыкъ кётюрюле,
Эки эринчик да кюле...

Чабы этип кокачыкъла,
Жукъ да киймей, какачыкъла,
Чабышып, жолгъа чыкъдыла.
Ала къайры ашыкъдыла?

Алагъа тубеп арбазда,
Гузаба болдула къазла:
– Кимнидиле какачыкъла?
Къайрыдыла эрттен чыкъда?!

– Хаф! – деди къазлагъа гутча, –
Неле дейсиз, жюзе, уча?
Танымайсыз иегизни.
Ой, не уа огъесе сизни!

Жанчыкъныдыла какала.
Бек ашыгъадыла ала,
Аппаны аллына чаба,
Кюмюш чыкъны да чакъдыра!

Батчаланы
Сафия

Тохаланы
Ясмينا

Мотталаны
Алихан

Ч Ю Ж Л Е

АХМАТЛАНЫ Танзиля

ГИНЖИМ

Жомакъ айта, гинжими –
Кёзчюклери инжими,
Жукълар заман жетгенде,
Жатдырама биргеме.

Аны аты Къызчыкъды,
Чашчыгъы узунчукъду.
Кийгени уа – къатапа,
Ол тьююлдю шырттака.

Анга, кесип журунла,
Тигеме мен жыйрыкъла.
Къызым кибик кёреме –
Аш-суу этип береме.

Шорпа этип гюлледен,
Ашатама хар кюнден.
Ауруса, укол этип,
Къояма мен сау этип.

Башласа гинжим жиляп,
Тынчайтып, башын сылап,
Мен алама къойнума,
Тагъылады бойнума.

Тохаланы
Алим

Тогъузлоланы
Саида

Жангоразланы
Алина

А. С. ПУШКИН

ХАННЫ ЁЛГЕН КЪЫЗЫ БЛА ЖЕТИ ДА ТУЛПАРНЫ ЖОМАГЪЫ

Аллы – муну аллында басмаланган санында.

Хапар чыкъды: «Ханны кызын урлап
Кетгендиле!» деген. Башладыла сурап.
Ызы табылмай, тас болуп кызы,
Жарлы ханны да мудахлыкъ кысыды.
Киеулюгю да – жаш бий Элисей,
Кетди, дейди, суйген кызын излей.

Да кызы да, ажашып алайлада,
Иги кесек турганды айлана.
Бара кетип, бир чарс кюн, туманда
Бир юйчюкню кергенди туурада.
Андан бир ит чапды, дейди, юрюп;
Юрюп чабар да, хан кызын керюп,
Шо таныгъан этгенча, ийнакълап,
Къуйрукъ булгъар, дей, келирин сакълап
Тургъанча. Къоркъмай кызы мындан,
Киргенди арбазгъа да, ызындан
Киргенди ит да, секире-ойнай.
Адам чыкъса да, не айтырын ойлай
Барады кызы да, аз арсар бола,
Сабыр-сабыр атлай, тырхык бла
Ёрге кетюрюлгенди да, эшик
Тогъайчыгъын ары тюртюп, тюшюп
Къалганды кюн жарыкъ бир отоугъа.
Башы-тюбю да накъышдан толгъан
Бир хант къанга, дагъыда – от жагъа,
Кюзгю, ариулугъу да от жана.
Кийик тери шинтиклери да бар,
Шыйыхланы суратлары да, – хар
Бири да жарашып къабыргъагъа.
Билип къойганды кызы, къарагъанлай:
Баям, бир ахшыладыла мында
Жашагъанла дегенди да, андан
Юйге къарап чыкъганды, тизгинин
Жыйып, сыйпап, отну да тиргизип,
Аш-суу да жылытханды да, барып,
От жагъада тырхык башы – ары,

Ёрге минип, шош таянып, къалкъып
Къалгъанды, арыгъандан жалкъып.

Кюн тюш ууахтыда бир ауазла
Чыкъгъандыла, къарарча арбазгъа.
Жети да мыйыкълы, жети жигит,
Жети тулпар жаш келдиле кирип.
Айтханды таматалары: «Бу не
Сейирди, не?! Ким эсе да юйню
Ариу жасап турады тизгинин,
Жыйып, сыйпап, отну да тиргизип.
Адам иш бар эсенг мында, табу,
Бугъунмай, чыкъ да, кесинги таныт.
Сен къарт адам эсенг, – деди, – бизге
Ата болурса, биз жетибизге.
Сен жаш адам эсенг а, – дейди ол, –
Бизни бир къарындашыбызча бол.
Сен къарт къатын эсенг, бизге ана
Болурса да, жашарбыз къууана.
Сен къыз эсенг а, бил, ёлпончю биз,
Ариу кёрюрбюз, бол эгечибиз».

Ол заманда къонакъ къыз туурагъа
Чыгъар да – эгизлеча тулпарла...
Патчах къыз баш ургъанды, ийилип,
Бети да къызаргъанды, ийменип.
Айтханды, кечгинлик тилей: «Сизге
Къонакъ болуп тюшгенме», – деп, – ёзге
Сёз къошмай, апчыгъанды бу таза,
Абызырап, сынагъанын азап
Ауазындан билгендиле жашла,
Уялтмайыкъ дегендиле жаншап,
Тёрге да ётдюргендиле, ары,
Ханныча сыйлагъандыла ариу,
Чагъыр къуюп да келтиргендиле,
Алгъыш аякъ да кётюргендиле,
Унамагъанды къыз а ичерге,
Бир къалашчыкъ къапханды гитчерек,
Арта салгъанды, бир къапханды да,
Жолда арыгъанын айтханды да,
Энчи отоу бергендиле жашла:
«Рахат солу», – дегендиле жашла.

Баргъаны басмаланырыкъды.

Кёчюргеен – БЕГИЯНЫ Абдуллах.

МАХТАУГҒА ТИЙИШЛИ КЪЫЗЛАРЫБЫЗ

Ахкёбекланы Бэла, Лукъяланы Анна, Мокъаланы Амира.

Алгъаракълада Къашхатауда, КъМР-ни 100-жыллыгына жораланып, Культура юйюнде кёрмюч къуралганды. Ол кёрмюч Мокъаланы Амираны бла Ахкёбекланы Бэланы ишлерине жораланганды.

«Нюр» журналны окъуучулары аланы чыгъармалары бла таныша тургандыла.

Мокъаланы Амира Къашхатауну орта школуну 5-чи классында окъуйду. Гитчелигинден окъуна

сурат ишлерге уллу хунери болганды. Амира суратларында ариу табиьгъатыбызны суратлайды: тауланы, тереклени, сууланы. Аны бла да къалмай, Амира эллилерини сыфатларын да уста ачыкълайды. Ол ишин чексиз суйгенин суратлары айтадыла. Баям, аны сурат ишлерге ариулукъ, халаллыкъ, тегерегинде жашагъан ахшы адамла таукеллендире болурла. Амираны суратлары тюрлю-тюрлю накъышлыдыла, аладан жылыулукъ урады.

Ахкёбекланы Бэла да Къашхатауда жашайды. Ол сурат ишлеп 6 жылындан башлагъанды. Бусагъатда ДО «Волшебные краски» деген кружокга жорюйдю.

2019 жылда декабрь айда Черек районну творчество арасы (РДДТ) къурап, Бэланы 40-дан аслам суратын кёрмючге салгандыла. Къызчыкыны ишлеринде аны акъылыны жютюлюгю, дуниягъа кез къарамыны теренлиги эсленеди. Алагъа къарай, тегерекде къудуретни биз – таматала, жаланда игиликге ийнанган сибий къызчыкыны кезю бла кёрюрге онг табабыз.

Бу къызчыкъла фахмуларын мындан ары да ёсдюрлюклерине биз бек ышанабыз.

БЁЗЮЛАНЫ Асият

БУГЪУНУЧ

Бу оюн сабийлени бек скойюп ойнагъан оюнларыды. Оюннга, алты-жетижыллыкъладан башлап, онбир-онеки жыллары жетген сабийле да къатышадыла. Тау элдеде бу оюнну ингирден кеч къарангыгъа дери ойнайдыла.

Оюнну магъанасы: сабийлени саны ненча болса да, ол оюннга чырмау болмайды, бир уллу ташны белги этедиле. Сора ол ташны къатына жыйыладыла, чѐп атадыла. Чѐп чыкъмай, ким артха къалса да, ол излеучюге къалады, къалгъанла уа бугъаргъа кетедиле. Излеучю кѐзлерин къысады, бир кесекден а «Кѐзлерими ачдым, энди излерге барама», – деп кетеди.

Излеп башлагъанда, хар кѐрген адамыны атын айтып къычырады: «Мен сизни кѐрдюм, чыгъыгъыз!» – деп, ала ючюн терк окъуна чабып, белги ташны къатына сюеледи. Къалгъанлагъа да алай этерге керекди. Тапхан адамы аны къуууп тутаргъа кюрешеди. Къуууп, жетип туталса, ол дагыда къайтып бугъаргъа эркинди, туталмаса уа, белги ташны къатында барында табып чыкъгъынчы сакълайдыла. Артда уа жангыдан бугъуу башланады: энди уа ол изленип табылгъан адамланы бек алгъа табылгъаны излеучюге къалады да, къалгъанла уа бугъаргъа кетедиле. Оюн эки-юч сагъатха дери созулургъа боллукъду.

ИТ БЛА КИШТИК

Алгъын бурун ит бла киштик татлы жашагъандыла. Энди уа ит киштикни кёрсе, аны таларгъа чабады. Иш а былай болгъанды.

Бир жол иелери ит бла киштикге:

– Гудучулагъа тонатмай, мюлкюме сакъ болугъуз! Гумуда да чычханла кёпдюле, мирзеуюмю зая этдирмегиз! – деп, къаты айтханды.

– Сакъларбыз, жарсыма! – дегенди киштик, – хакъына не берликсе ансы?

– Мен сизге аш берип турурма, – дегенди иелери.

– Не аш? – деп соргъанды ит.

– Эрттенликде, ингирликде да бирер эт юлюш.

– Аламат! – деп, къууаннганды киштик. – Сора келишим этейик.

– Охо, – дегенди да иелери, киштик жарашдыргъан келишимге къол салгъанды.

Киштик келишимни алып, гумугъа чапханды.

– Эй, къайрыса?! – деп, гузаба этгенди ит.

– Келишимни букъдурургъа керекбиз. Мен гумуда бир тап жерчик билеме да, ары букъдурайым деп, киштик келишимни гумуда букъдургъанды. Алай ол кече окъуна чычханла аны ашап къойгъандыла.

Арада эки-юч кюн озгъанды. Ит бла киштик, ач болуп, иелерине келгендиле:

– Бизге эт бер, ач болгъанбыз! – дегендиле ала.

– Не эт? – деп соргъанды ол.

– Келишимибизге кёре, сен бизге эт берирге керексе!

– Не келишим хапар айтасыз? Аны манга бир кёрпозтчююз? – дегенди иелери.

Ит бла киштик гумугъа чапхандыла, алай андан не хайыр, тишханла келишимден бир устуккучукъ къоюп тура эдиле. Ит, ачыуланып, киштикге чапханды. Киштик къачып терекге минмесе, ит аны талап къоярыкъ эди.

Андан бери ит, киштикни кёрсе, анга чабып тохтайды.

НАРТ СЁЗЛЕ

Акъяллыны аллы бла оз,
Акъялсызны арты бла оз.

Ахшыны махтасанг – жарашыр,
Аманны махтасанг – ажашыр.

Ахшы тенг жолгъа салыр,
Аман тенг жолдан шашдырыр.

Ахшы адам башын сылатыр,
Аман адам жанын къыйнатыр.

Ахшы иш этген аш жыяр,
Аманлыкъ этген таш жыяр.

Ахшы сёз таш тешер.

Ахшы болса жолдаш,
Хар ишинги аны бла ойлаш.

Акъял тенгизден терен,
Билим таудан бийик.

Ма дагыда... бу эки суратда 10 башхалыкъ ким табар?

Ежемесячный
литературно-художественный
журнал для детей

«НЮР» («Свет») № 6–2022 г.

Выходит
с января 1982 года
На балкарском языке

Учредитель:
Государственное
казённое учреждение
Кабардино-Балкарской
Республики «КБР-Медиа»

Главный редактор
З. Д. НОГЕРОВА

Редколлегия:

Л. АХАЕВА
А. БЕГНЕВ
М. БЕШПАНОВ
Т. БИТТИРОВА
Р. БОТТАЕВА
Ж. ГУЗЕЕВ
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Художественный редактор
М. ОРАКОВА

Оформление
И. АККИЗОВОЙ

Компьютерный набор и вёрстка
А. МИЗНЕВОЙ

Журнал зарегистрирован
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по
Кабардино-Балкарской Республике
Пер. ПИ № ТУ07-00124 от
11.01.2018 г.

Сдано в набор 12.05.2022 г.
Подписано в печать 06.06.2022 г.
Выход в свет 23.06.2022 г.
Формат 60x90 1/8
Бумага мелованная
Гарнитура литературная
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 1000 экз.
Заказ №1147
Индекс П5895

Стоимость одного номера
по подписке через ФГУП
«Почта Россия» – 16,47 руб.;
за 6 месяцев – 98,82 руб.
Адрес редакции: 360017,
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19.
jurnalnur@mail.ru

Адрес издателя: 360017
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
ГКУ «КБР-Медиа»
Дом печати.

Отпечатано в ООО «Издательство
«Южный регион», 357600,
Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5а

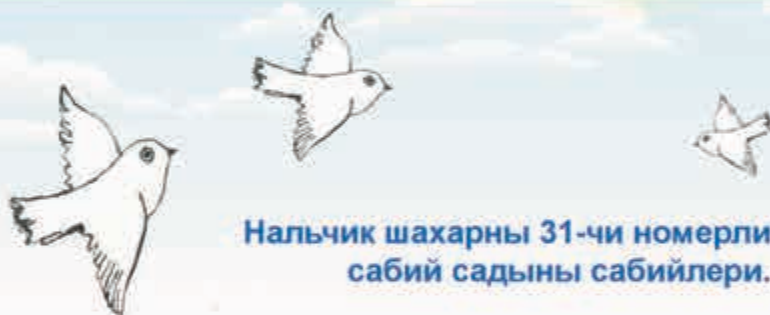
Отпечатано в полном
соответствии с качеством пред-
ставленного электронного ориги-
нал-макета.

БИЛДИРИУ

Журналны юсюнден жазычуланы, окъуучула-
ны, ишибиз бла шагъырей адамланы оюмларын
сурайбыз – жаратхан-жаратмагъан затларын ачыкъ
айтырларын да тилейбиз. Журналны аты, жасал-
гъаны къалайды, тюрлендирир заты бармыды?
Ёзге, басмаланган чыгъармаланы юслеринден
да окъуучуланы оюмларын билирге сую эдик.
Магъанасы келишемиди, тили къалайды, ёлчеми,
берилиши не халдады – аллай-аллай шартланы
билирге сую эдик. Неге бегирек эс бурургъа тий-
ишлиди? Андан сора да сабийлеге, сабийликге
аталгъан жазмаланы да сакълайбыз.

Бизни телефонубуз: 8-996-917-82-14.

«Нюр»

Нальчик шахарны 31-чи номерли
сабий садыны сабийлери.

